

Åpningsord/Laila Bokhari

Werner Zellien: Utøya. Lillehammer Kunstmuseum, 19. juni 2019

Kjære alle sammen,

I 2013 her i dette samme rommet på Lillehammer Kunstmuseum - var jeg med i en oppsetting – et samarbeid mellom komponist Håvard Lund, Forsvarets musikkorps i Nord-Norge og mine egne tekster fra boken Hellig Vrede. Oppsettingen/forestillingen skjedde under Lillehammer Litteraturfestival. Tittelen på forestillingen var: «Tilregnelig ondskap og Privat Galskap». Gjennom tekster og musikk stilte vi spørsmålet hva er det som gjør at enkelte unge mennesker kan legitimere bruken av vold for en sak. Hva gjøre at enkelte blir terrorister – og hva gjør terroren med oss som samfunn? Fra fremmedkriger-problematikk, fra annen-generasjonsungdom som valgte å bli med i voldelige ekstremistiske organisasjoner – til vår egen Breivik, «En av oss» og 22.juli. Spørsmålene som ble stilt var ubehagelige, vanskelige, mørke. Der diskusjonene var nødvendige, spørsmålene vanskelige, men hvor ordene og analysene kom til kort - valgte vi å bruke kunsten og musikken som hjelpemiddel til å åpne opp et rom for tankevirksomhet, følelser og ettertanke – for å nærme oss de ubehagelige spørsmålene. Her kan kanskje kunsten hjelpe oss – ved å skape det rommet som kan muliggjøre dialog, ved å skape sikre rom – gode rom – med tilstrekkelig takhøyde og nødvendig intimitet.

I tiden etter 22. juli 2011 har vi som samfunn lett etter måter å uttrykke hva vi føler, tenker, bærer på. Rosetog, sanger, teater, tekster, ord, bøker, bilder. Stillhet og diskusjon. Noen har lett mer enn andre. Noen mer inderlig enn andre. Noen har lagt det hele bak seg, flere bærer fortsatt på sorg og spørsmål. Mange prøver fortsatt å forstå hvordan noe sånt kunne skje – forklaringer som ikke kunne uttrykkes bare gjennom offentlige utredninger, kommisjonsrapporter, akademiske artikler, tekster og analyser. Og med stadige nye eksempler på ondskap – fra Sri Lanka, New Zealand, Paris, København – prøver vi fortsatt å forklare ondskaper, det fryktelige, det mørke, hvordan personer kan forårsake så mye vondt. Så mye vondt.

Terror er å fremkalle frykt. Terror er mørkt og mørke. Det er brutalt og det er vondt. Det er inhumant og så fryktelig human. Det søker

å bryte ned oss som mennesker, som samfunn, bryte ned vår natur. Terror søker å bryte ned våre samfunn, legge de i mørke. Innskrenke indirekte vårt handlingsrom, vår kunst, vår kultur, vår ytringsfrihet, våre lys. Hvem vi er. Terror søker å mørklegge. Og mørklegger.

For terroren tester oss også - hvordan vi velger som samfunn å reagere. Hvem er vi i tiden etter ondskapen, etter mørket? Hvordan velger vi å møte ondskapen? Hvordan står vi sammen når lyset kommer etter det mørkeste, etter ondskapen – og døden. Hvordan møter vi dagen som kommer etter at solen står opp igjen?

I dag står jeg her igjen. Med utstillingen av Werner Zellien – UTØYA. Utfordrende, viktig – og vakker. Voldsomt tankevekkende i sin stillhet. I mørket. Og i det gryende lys. Som jo er dagen, naturen, snøen. Og som – *for meg* - er håpet om at vi skal kunne vinne tilbake motet for å bygge tilbake det vi tror på, det vi er og det vi vil være. For at vi – og kommende generasjoner – skal våge å skape trygge rom hvor kunst, kultur og samfunnsdebatt stadig skal bryne oss – utfordre oss – til å gå dypere som samfunn.

Takk til Lillehammer Kunstmuseum som ser at kunsten og kunstmuseene også har en rolle i å kommunisere og tolke – som kaster seg – stille – inn i samfunnsdebatten. Inviterer oss – stille - inn gjennom kunsten. Som åpner rommet til samtaler og ettertanke. Og takk til Werner Zellien som gjennom sine bilder har rørt meg og mange flere. Som greier gjennom fabelaktig bruk av fototeknikk – og bruken av lys og mørke – fanger naturen i dets råhet og vakkerhet – og formidler stillhet, kulde, sinne, tristhet, godhet - men også: styrke - og lys.

Tusen takk for oppmerksomheten -tusen takk for muligheten til å være her med dere alle i dag. Jeg håper mange vil besøke utstillingen, komme tilbake – store og små, dagens og morgendagens ledere. Ta inn hvert bilde. I stillhet. Og i samtale.